Etelä-Karjalan liiton lausunto

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 105/2021 vp hallituksen esitykseen eduskunnalle tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Etelä-Karjalan liiton mielestä hallituksen esitys (HE 105/202 vp) eduskunnalle tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta on Etelä-Karjalan kannalta pääosin oikeansuuntainen, mutta esityksessä on vielä muutamia tarkistettavia kohtia.

Uhka kansanterveydelle on ollut syy, jonka perusteella nykyiset liikkumiseen ja matkustamiseen liittyvät rajoitukset on otettu käyttöön. Sääntöjen ja rajoitusten ohella rokotteiden saatavuus tulee taata, jotta rokotekattavuus nousee mahdollisimman korkeaksi ja sillä pystytään taistelemaan pandemiaa vastaan. Erityisesti nuorempien ikäluokkien myönteistä suhtautumista rokotteeseen on vahvistettava ja rokotuksen edut on osattava tuoda esiin nuorten kielellä. Tällöin pitkällä tähtäimellä epidemian hallinta normalisoi terveydenhuollon palvelutarvetta ja covid-19-epidemian torjuntaan tarvitut resurssit voidaan vapauttaa. Rokotekattavuuden kasvun vaikutukset niin Suomessa kuin ulkomailla tulisi ottaa huomioon esityksessä paremmin.

Venäjän raja on tällä hetkellä suljettu ammattiliikennettä lukuun ottamatta muulta liikenteeltä. Sen seurauksena covid-19 on Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy:n mukaan romahduttanut Etelä-Karjalassa ulkomaalaisten matkailijoiden määrän 79 prosenttia ja matkailijoiden väheneminen on vienyt maakunnan yrityksiltä 270 miljoonaa euroa. Henkilöautoliikenne itärajalla oli vain 22 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Koska maantieliikenteen suurimmat rajanylityspaikat sijaitsevat Kaakkois-Suomessa, pandemian vaikutukset ovat tuntuneet merkittävästi täällä. Tulojen vähenemisen lisäksi toiminnat on pitänyt sopeuttaa tilanteeseen ja se on vaikuttanut työpaikkojen menetyksiin ja työntekijöiden lomautuksiin. Niillä on ollut suora vaikutus sekä kuntien että yksittäisten henkilöiden talouteen. Matkustamisen vapautuminen mahdollistaa kansainvälisen yritystoiminnan ja matkailun elpymisen, mikä vaikuttaa tältä osin työllisyyteen positiivisesti. Edellä mainitut tekijät puolestaan lisäävät kulutusta ja vaikuttavat myönteisesti kansantalouteen. Parantuva työllisyys lisää sekä kuntien että yksilöiden verotuloja. Etelä-Karjalan liitto näkeekin kannatettavana, että hallituksen esitys koskettaa kaikkia ulkomailta tulevia matkustajia EU:n ulko- ja sisärajoilla.

Hallituksen esityksessä pykälät ja säännöt eivät ole tällä hetkellä helposti tulkittavia, ja sillä on suora vaikutus rajanylitysten sujuvuuteen. Jos rajat eivät vedä, se ei houkuttele ihmisiä matkustamaan ja matkailun odotettua elpymistä ei tapahdu.

Jatkossa rajanylitysten sujuvuus pitää varmistaa niin, että käytössä on selvät yksiselitteisesti tulkittavat säännöt, jotka on nopea ja helppo tarkastaa ja ennen kaikkea ymmärtää. Kun tiedot vaatimuksista ovat ymmärrettäviä, niitä voidaan jakaa konsulaateissa ja rajanylityspaikoilla sekä ulkoministeriön sivuilla. Myös maakunnan liitto, Eksote ja mahdollisesti maakunnan majoitusliikkeet ja kauppakeskukset voivat jakaa ohjeita omilla sivuillaan ja toimipaikoissaan. Kaikella tällä voidaan helpottaa ja sujuvoittaa matkustamista. Sähköistä rokotetodistusta pitää kehittää niin, että se on vähitellen käytössä EU:n lisäksi naapurimaissa.

Kaikilla Suomen ulkopuolelta Suomeen tulevilla 16-vuotiailla tai sitä vanhemmilla matkustajilla on liikennevälineeseen noustessaan oltava jonkunlainen todistus. Todistuksesta tulee ilmetä matkustajan henkilötiedot, todistuksen antaneen laboratorion tai terveydenhuollon ammattihenkilön tai organisaation nimi ja yhteystiedot. Rokotustodistuksista tulee ilmetä lisäksi rokotteen nimi, rokotteen valmistaja, rokotteen antoaika ja annettujen rokoteannosten määrä. Rajanylityspaikoilla tehtävät terveystarkastukset ja covid-19-testaus ovat vaatineet terveydenhuollon resursointia. Mm. Eksote on siirtänyt tehtäviin henkilöstöä muista yksiköistään tai palkannut mahdollisuuksien mukaan ylimääräistä henkilöstöä. Kaikki nämä resurssit ovat poissa normaalista hoitotyöstä. Todistusten lukemiseen tulee voida hyödyntää muitakin ammattiryhmiä kuin terveydenhuollon ammattilaisia.

Suomi on kehittynyt digitaalinen yhteiskunta ja sen vuoksi Suomeen saapuvien henkilöiden neuvonnassa, covid-19-todistusten tarkastamisessa ja testiin ohjauksessa tulee hyödyntää uusia sähköisiä järjestelmiä kuten EU:n digitaalista covid-19- todistusta tai Finentry-palvelua. Finentry expert -järjestelmän sekä siihen liittyvän seurantakäyttöliittymän kehittämistä tulee jatkaa ja se on vietävä kaikille ulkorajoille. Myönteistä on, että kunnat ja sairaanhoitopiirit voivat ottaa Finentryn seurantakäyttöliittymän käyttöön maksuttomasti. Maahantulon digitaalisia prosesseja tulee kehittää niin, että ennakkotodistukset tarkastetaan ensisijaisesti sähköisesti ja henkilöresurssit kohdennetaan tilanteisiin, joissa todistusten sähköinen lukeminen ei ole mahdollista. Finentry mahdollistaa digitaalisesti matkustajien informoinnin, matkustajan tietojen keräämisen, testiajanvarauksen tekemisen sekä testin toteutumisen seurannan. Henkilö voi rekisteröityä palveluun ja ilmoittaa maahantuloon liittyvät tartuntatautilain näkökulmasta tarpeelliset tiedot, jotka tallennetaan rajanylityspaikkakunnan sairaanhoitopiirin tapauskohtaiseen rekisteriin. Finentryn merkitys maahantuloprosessissa korostuu silloin, kun mahdollisimman suuri määrä maahantulijoista täyttää tietonsa itse Finentry-palveluun, näin voidaan vähentää viranomaisten tekemää työtä, sujuvoittaa toimintaa ja vähentää rajanylitykseen kuluvaa aikaa. Ammattilaiset syöttävät muiden matkailijoiden tiedot rajanylityskunnissa Finentry expert -järjestelmän kautta. Jos maahantulijalla ei ole mahdollisuutta käyttää digitaalista järjestelmää tai ammattilaisen ei ole mahdollista käyttää Finentry expert -järjestelmää, voidaan tiedot covid-19-testiajanvarausta varten välittää oleskelualueelle myös muilla tavoin. Seurantakäyttöliittymä välittää matkustajan tiedot hänen ilmoittamansa koti- ja oleskelupaikkakunnan terveydenhuollon viranomaisille. Finentry-järjestelmää tulee jatkokehittää kansallisesti, sillä covid-19 tuskin on viimeinen maailmanlaajuinen pandemia.

Tartuntatautilaissa säädettäisiin rangaistavaksi se, jos henkilö ei osallistuisi covid-19-testeihin. Tämän valvonta on vaikeaa ja pykälä voi jäädä sen vuoksi kuolleeksi kirjaimeksi. Lisäksi tartuntatautilakiin lisättäisiin virka-apua täydentävää sääntelyä. Rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin virka-avun käyttäminen edellyttää, että toimivaltainen terveydenhuollon viranomainen kykenee tarvittavan yksiselitteisesti määrittelemään mihin tehtävään, missä toimipaikassa ja millä laajuudella virka-apua pyydetään. Määrittelyjen tekeminen voi olla hankalaa, kun kyseessä on uusi tuntematon maailmanlaajuinen pandemia.

Ehdotus lisää kuntien ja valtion kustannuksia, jotka liittyvät maahan saapuvien henkilöiden todistusten tarkastamiseen, covid-19-testaukseen sekä toiminnan suunnitteluun ja valvontaan. Syntyvien kustannusten määrään vaikuttavat Suomeen saapuvat matkustajamäärät, ennakkotodistusten kattavuus, testaustarve, sähköisten neuvonta- ja ajanvarauspalveluiden saatavuus sekä niiden hankintahinta ja hyödyntäminen sekä valittu valvontamekanismi. Hallitus on sitoutunut korvaamaan covid-19-epidemiaan liittyvät välittömät, kustannukset kunnille ja kuntayhtymille niin kauan kuin tautitilanne ja hybridistrategian toimeenpano sitä edellyttävät. Tämä on välttämätöntä huomioiden rajanylitysten merkittävät volyymit ja keskittyminen muutamiin maakuntiin. Kaakkois-Suomen rajanylityspaikoilla Suomen ja Venäjän välisen rajan ylitti vuonna 2019 7 735 090 henkilöä, joista noin 70 % Etelä-Karjalan kautta. Kustannukset korvataan valtion talousarviomenettelyn kautta. Matkustamiseen ja maahan tuloon kytkeytyvä testaaminen on tarkoitus tehdä kansanterveyden suojelemiseksi, jolloin tällaisen testaamisen kustannukset tulee myös kattaa valtion avustuksella tai muulla valtion rahoituksella.

Ehdotus voi myös tuoda kunnille ja yrityksille tuloja, mikäli rajat ylittävän liikenteen rajoituksista pystyään terveysturvallisesti luopumaan ja matkustajamäärät lisääntyvät. Mikäli liikennöitsijät jatkavat ennakkotodistusten edellyttämistä matkustajiltaan, vähentää se tarkastamisesta, testauksesta ja valvonnasta aiheutuvia kustannuksia terveydenhuoltojärjestelmälle. Itärajan osalta on huomioitava, että valtaosa rajanylittäjistä liikkuu henkilöautoilla, jolloin tarkastukset jäävät rajanylityspaikoilla tehtäväksi.

Terveysturvallisuus ja kansanterveys on tietysti tärkeää, mutta niitä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja riskeihin suhteutettuna. Rajoitusten rinnalle tulisi etsiä vaihtoehtoisia menetelmiä toisaalta yhteiskunnan toimintojen pitämiseksi käynnissä, yksilöiden liikkumisvapauden ja toisaalta kansanterveyden tasapainottamisessa. Väliaikaiset rajoitukset tulee poistaa viivytyksettä, kun niille ei enää ole tarvetta.

Lappeenranta, 20.6.2021
Etelä-Karjalan liitto